

"אהלי בית המקדש אשר פצת למענו לציר למשה רבינו ואתה פה עמוד עמדי, למה לצח עורער ביד עובדי כוכבים וכו' ", ולכאורה מה שייכות הפסוק לענין בית המקדש, אכן לפי דברי הילקוט לעיל מובן היטב שהציווי "ואתה פה עמוד עמדי" נאמר למשה רבינו בענין בית המקדש. **וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ** (פרק ו' פסוק ה')

למה כתוב "בכל"

וביאר רבינו בחיי שהלב משכן הנפש והחכמה, ולפי שהוא האבר הראשון ביצירת האדם והאחרון אשר ימות בכל אברי הגוף, על כן אמר בכל לבבך כלומר עד רגע האחרון של מיתה.

וְכַתְּבֶתֶם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ (ו ט)

למה בפרשה ראשונה הקדים מצות תלמוד תורה לתפילין, ובפרשה שניה הקדים תפילין לתלמוד תורה?

וביאר בספר טעמא דקרא על פי המבואר בספ"ק דב"ק (לפי התוס') דלמיגמר לעצמו תלמוד תורה קודמת לתפילין ולמגמר לאחרני תפילין קודמין ע"ש, והנה בפרשה ראשונה מיירי גם כן לתלמוד לעצמו, וכמו שכתוב ודברת בם וכו', ולכן תלמוד תורה קדמת אבל בפרשה שניה לא מיירי פשטי' דקרא אלא בללמד לאחרים כמו שכתוב ולמדתם וכו', לדבר בם, וכמו שכתוב בברכות (יג): אגמירו בנייכו תורה כי היכי דליגרסי בה, והכי אמרינן בברכות (יד): למה קדמה שמע לוויה אם שמוע שזה לתלמוד וזה ללמד עיין שם ולכן תפילין קדמה.

הפטרות נחמו

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֵר אֱלֹהֵיכֶם, קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פֶּנוּ דֶרֶךְ ה' יִשְׂרוּ בְּעֶרְבָה מִסְלָה לְאַלְקִינוּ (ישעיה מ ב-ג)

מה בא הנחמה לומר שתהא למעלה מדרך הטבע ושלא כמנהגו של עולם, ובהמשך דברי הנביא (שם ג) נאמר קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסלה לאלקינו?

וביאר בספר שביב אור שקול קורא במדבר הוא מקום מידת הדין כי אז יתחייב מן השי"ת בגזירה מחוייבת בכח מידת הדין דבר זה, ומה יהיה מתחייב פנו דרך ה' ישרו בערבה מסלה לאלקינו, והוא הדבקות שיהיה לישראל בו יתברך לגמרי עד שלא יהיה לישראל מונע מן הדבקות הזה, ורק יהיה ההתדבקות אליו יתברך כמו מי שהלך במסלה מבלי שום מונע כלל, אל ה' אלקינו, ולכך כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו שלא יהא שום מונע מהדבקות בו יתברך.

דברו על לב ירושלים וקראו אליה כי מלאה צבאה כי נרצה עונה כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה (ישעיה מ ב)

(מהרה"ג ר' שמחה קסלר זצוק"ל רב ואב"ד מודיעין עילית) למה כפל פעמיים את המילה נחמו נחמו עמי?

וביאר בילקוט שמעוני (איכה רמז תתריח) רבי אומר לפי שכל מכות הללו שלקו כפולות היו, וכל כך למה, לפי שחטאה בכפלים, שנאמר (ירמיהו ב יג) "כי שתיים רעות עשה עמי", וכיון שחטאה בכפלים לקו בכפלים, שנאמר (ישעיהו מ ב) "כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה", ולפי שמצוותיה כפולות נחמותיה כפולות, שנאמר נחמו נחמו עמי.

מפטירין בשבע דנחמתא כדי לחזק התקוה לימות המשיח

למה אנו נוהגים לפי הפסיקה להפטיר בשבע דנחמתא?

וביאר בספר שביב אור שבתוספות מגילה (לא: ד"ה ראש חודש) הוא כדי להשריש האמונה בגאולה ובביאת המשיח שהוא אחד מ"ג העיקרי אמונה, ודוקא בעקבתא דמשיחא כשהחושך מתרבה וכמו שכתב הגר"א בספר אבן שלמה (פרק יא אות ה) כי הגאולה מכונה בשם לידה, כמו שנאמר (ישעיהו סו ח) כי חלה גם ילדה ציון, והאישה ההרה, כאשר מתקרבת הלידה, כואבת יותר מכל ימי הריונה, וכשיושבת על המשבר כן קודם הגאולה תכבד הגלות יותר מכל הגלות, ולכן צריך חיזוק יותר באמונה. (מהרה"ג ר' שמחה קסלר זצוק"ל רב ואב"ד מודיעין עילית)

פניני הפרשה

פנינים נפלאים לפרשת ואתחנן

שנלקטו ע"י הרב אברהם פוליאס

גליון מס' 298

וְאַתְּחַנֵּן אֶל ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר (פרק ג' פסוק כ"ג)

כתוב באור החיים שארבעה תנאים נדרשים מהאדם בתפילתו, כדי שתתקבל, האחד, שיתפלל מתוך שברון לב, כעני הדופק על הפתח, וכלשון הכתוב במשלי (יח כג) "תחנונים ידבר רש", השני שיתפלל שתקויים בקשתו מצד מדת הרחמים, השלישי שיהיה זה זמן ראוי לקבלת התפילה, שנאמר "ואני תפילתי לך ה' עת רצון", הרביעי שתהיה תפילתו בלשון מפורשת, שאינה סובלת פירוש שאינו הגון, על כן אמר משה רבינו, "ואתחנן" מלשון תחנונים, "אל ה' " ממידת הרחמים, "בעת ההיא" בעת הידועה לקבלת התפלה שהיא "עת רצון" "לאמור" תפילה מפורשת וברורה. והוסיף רבי חיים פלאג' על פי דברים אלו יש לפרש את דברי הנביא באיכה (ג נה נז) "קראתי שמך ה' מבור תחתיות, קולי שמעת אל תעלם אזנך לרווחתי לשוועתי קרבת ביום אקראך", וגם בפסוק זה נרמזו ארבעת התנאים הנדרשים לקבלת התפילה, "קראתי שמך ה' " בקשה ממקור הרחמים, "מבור תחתיות" כעני בפתח, "אל תעלם אזנך לרווחתי לשוועתי" תפילה מפורשת וברורה, "קרבת ביום אקראך" שתהיה התפילה בעת רצון.

עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן הזה (פרק ג' פסוק כ"ז)

למה לא מצינו זכרון הרוחות בתורה בסדור אחד?

וביאר רבינו בחיי כי לפעמים יקדים הכתוב רוח מזרחי וכו', ומה שהתחיל ביעקב ומשה מרוח מערב, דביעקב כתוב ופוצת ימה וקדמה ואצל משה נאמר ושא עיניך ימה וכו', שזה רוח מערב, ויתכן לתת טעם בזה עיין שם שהשכינה שירדה עם יעקב למצרים וידוע כי השכינה במערב גם כן ידבר משה בתחילה אל השכינה, והזכיר תימנה ולא נגבה כי חצי השם נרמז בכל רוח ורוח כי כן קלסו משה להקב"ה (במדבר כ"ו) שנאמר "קל אלקי הרוחות לכל בשר", ומה שחזר שני פעמים עיניך והזכיר בלשון עליה כי משם נתעלה לראות הארץ, ובעין הבשר לד' רוחתיה ולהתבונן בשם בן ד' אותיות שהוא המרכבה הראשונה העליונה לד' רוחות העולם.

לא תספו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמר את מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם (פרק ד' פסוק ב')

את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא תספו עליו ולא תגרע ממנו (פרשת ראה פרק י"ג פסוק א')

למה בפרשה זו כתוב בלשון רבים ובפרשת ראה כתוב בלשון יחיד?

וביאר בספר טעמא דקרא שנראה שפרשה זו שכתוב "לא תוסיפו" מדובר על הצבור ובית דין אסור להוסיף מצוה חדשה על הציבור ולכן כתוב בלשון רבים, ומה שחז"ל תקנו כמה דברים ותקנות על הציבור כבר תירצו הרמב"ם בסוף הקדמתו שמדובר בפרשת ראה שמדובר ביחיד שאסור לו להוסיף על התפילין.

ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלקי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה (פרק ד' פסוק ה')

למה בכל מקום כתוב ה' אלקינו ולא ה' אלקי?

וביאר בספר טעמא דקרא שזה מכוון על פי הגמ' בנדרים (לח.) שלא ניתנה התורה אלא למשה ולזרעו, שנאמר ראה למדתי וכו' כאשר צוני ה' אלקי אותי ציוה ואני לכם, ולכן כתיב כאן אלקי שצוה רק אותו ואף דמסיק שם פלפולא בעלמא ועל כל פנים לענין פלפולא לא ניתנה אלא למשה, וכאן נמי מכוין לפלפולא ש"ת ולכן כתיב ה' אלקי.

וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְּׁמַיִמָה וְרֵאִיתָ אֶת הַשָּׁמַשׁ וְאֶת הַיָּרֵחַ וְאֶת הַכּוֹכָבִים כֹּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָה וְהַשְּׁתַחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבְדָתָם אֲשֶׁר חִלַק ה' אֱלֹקֶיךָ אַתֶּם לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כֹּל הַשָּׁמַיִם (ד' י"ט)
 כתוב ברש"י ד"ה "אשר חלק ה' " לאלוהות, לא מנען מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הבליהם לטרדם מן העולם.

היכן מצאנו שעשה הקב"ה פעולות להטעות את עובדי הכוכבים לחשוב שיש אלוהות לצבא השמיים?

וביאר המשך חכמה שבתנא דבי אליהו זוטא (פרק כה) מבאר כי אברהם אבינו הגיע לידי הכרה שיש בורא עולם בראותו את סדרי הטבע, כאשר השמש עולה במזרח ושוקעת במערב, ולעולם אין היא הופכת סדרה ועולה ממערב ושוקעת במזרח, ומכאן הבין אברהם אבינו שהשמש אינה אלוהות ואין לה כח עצמי לשנות ממהלכה אלא היא משועבדת לכח עליון הקובע את סדרה ומהלכה, הרי שסדרי הבריאה והטבע התדירים והקבועים הוא המעיד על קיום הבורא שברא את כל הנבראים, אך במלחמת סיחון ועוג אמרו רבותינו (ע"ז כה.) כי העמיד הקב"ה חמה למשה, ולמדו זאת מהפסוק היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים, (דברים ב כה), ואם כן כאשר ראו אומות העולם כי השמש שינתה ממהלכה, הסיקו מכאן שיש לחמה כוח עצמאי משלה, ועל כן אמר הכתוב אשר חלק ה' אלקיך אתם לכל העמים תחת כל השמים, וכיון שרצה הקב"ה לפרסם שמך וגדולתך והעמיד לך חמה בזה נתן מקום לעובדי החמה לטעות כדי לטורדן מן העולם.

וְהַפִּיץ ה' אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהַג ה' אֶתְכֶם שְׁמָה (ד' כ"ז)
 מדוע כפל לשון הפסוק לאחר שאמר והפיץ ה' אתכם בעמים? ומדוע חזר וכפל בגוים אשר ינהג? וביאר רבי חיים מוולאז'ין שאמרו חז"ל בכתובות (ק"י:) כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוך, וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוך, ופירש הפני יהושע כי העולם כולו מתנהל תחת מערכת המזלות מלבד ארץ ישראל שבה מצויה השגחתו הפרטית של הקב"ה כנאמר "ארץ אשר עיני ה' אלוך" בה"ז וזו כוונת רבותינו באמרם כי הדר בחו"ל "דומה כמי שאין לו אלוך" היינו אין הוא מצוי תחת השגחתו הפרטית המיוחדת של הקב"ה, והצדיק האמיתי אף בהיותו בחו"ל זוכה להשגחה פרטית ואינו מצוי תחת מערכת המזלות כמו שאמרו חז"ל בבבא בתרא (ח.), אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע אפילו בשעה שאתה מחבב עמים להשליטן על בניך כל קדושי של ישראל יהיו בידך, אך כאשר יהיו ישראל בגלות יתמעטו אנשים גדולים אלה הנמצאים תחת השגחת הקב"ה, ועל כך רמזה התורה הקדושה בקלותיה "והפיץ ה' אתכם בעמים" בעת שכלל ישראל יהיו בגלות בחוץ לארץ, ואז ונשארתי מתי מספר, והצדיקים אשר השגחת ה' עליהם יהיו מתי מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה, ואותם אנשים שיזכו למעלה הגבוהה של אשר ינהג ה' אתכם ינהג ה' אתכם גם בהיותם שמה יהיו מתי מספר, וזו קללה גדולה מאד שבהיותם בגלות יתמעטו מקרבם בני עלייה שהם העומדים בפרץ ומונעים העם מלהשחית.

וְעַבְדָתֶם שֵׁם אֱלֹקִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עַץ וְאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּן וְלֹא יִרְיֹחוּן (פרק ד' פסוק כ"ח)

מדוע לא אמר הקרא ולא ידברון שעיקר הדבר תלוי בכח הדיבור?

וביאר בספר דברך נצב בשמים שמהגר"א דאיתא במדרש שה"ש (על הפסוק אמרתי אעלה בתמר) דנבוכדנצר היה מפתה לדניאל שישתחוה לצלם, ואמר לו אתה תראה שמעצמך תשתחוה לו, ומה עשה אותו רשע נטל ציץ של כהן גדול שהיה חקוק עליו שם המפורש ונתנו לתוך פיו של הצלם, ומתוך כך דיבר הצלם אנכי ה' אלקיך כיון שראה דניאל כן אמר לו שיתן לו רשות לנשק לצלם, והשביע להציץ ואמר לו בשר ודם אני ושלוcho של הקב"ה וגוזרני עליך שתבוא אחרי, בא לנשק והוציא בלעו מתוך פיו, ואחר כך הצלם לא יכל לדבר, עיין שם ולכן לא כתוב אשר לא ידברון.

יּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹקֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כֹל מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְשׂוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכֹל בְּהֵמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ כַּמּוֹךְ (פרק ה' פסוק י"ד)
 כתוב בחז"ל בב"ק (דף נג) ד"וכל" בא לרבות עופות.
 למה לא כתוב במפורש?

וביאר המשך חכמה שכן נראה בכוונתו, דהרי פה כתוב כאשר ציוך דהיינו שכבר הוזהרו על שבת במרה, ועיין בשבת (דף פ"ז) ובתוספות שם דעל איסור הוצאה עוד לא נצטוו במרה, אלא במתן תורה, והרי עופות לאו בני מלאכה כדאיתא בסנהדרין (דף נט) עיין שם אלא בזמן מלחמה שדרך לשלוח איגרות על ידי יונים, וזה איסור הוצאה, ולכן לא כתוב להדיא עופות שעל זה לא שייך לומר כאשר צוך דהרי במרה לא נאמר הוצאה.

כִּבְדֹת אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ ה' אֱלֹקֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּן יְמֵיךָ וְלִמְעַן יֵיטִב לָךְ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לָךְ (פרק ה' פסוק ט"ז)

למה שונה המילה יאריכון המופיעה כאן מזו המופיעה בפרשת יתרו, כאן נכתב יאריכן עם יו"ד אחר הרי"ש וללא ו"ו אחר הכ"ף ואילו בפרשת יתרו נכתב יארכון ללא יו"ד אחר הרי"ש ועם ו"ו אחר הכ"ף והלא דבר הוא?

וביאר בספר אבני שהם על פי מה שכתב הרמב"ן בספר האמונה והבטחון כי שם הוי"ה מחולק כך שיו"ד ה"א זה כנגד עולם העליון, ואילו ו"ו ה"א כנגד העולם התחתון, וכך מביא שם בשם רבי אברהם בן עזרא בסליחות יום הכפורים עולם עליון בי"ה עולם התחתון בו"ה, ועל כן בדברות הראשונות קודם חטא העגל היתה הבטחה למען יארכון גם בעולם הזה, לכן נכתבה האות ו"ו המרמזת לעולם הזה אך בדברות האחרונות לאחר חטא העגל שוב אין הבטחת אריכות ימים בעולם הזה, כדברי חז"ל בקידושין (לח:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ואם כן הבטחת למען יאריכן היא לעולם שכולו ארוך, ולכן כתבה האות יו"ד המורה על עולם העליון והושמטה האות ו"ו המורה על העולם הזה.

קִרְבַּת אֹתָהּ וּשְׁמַע אֶת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר ה' אֱלֹקֶינוּ וְאֶת תְּדַבְּרֵנוּ אֵלֵינוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֱלֹקֵינוּ אֲלֵיךָ וּשְׁמַעְנוּ וְעֲשִׂינוּ (פרק ה' פסוק כ"ד)

המפרשים התקשו מדוע נאמר במקרא "ואת תדבר" בלשון נקבה?

וביאר רבי מרדכי גימפל יפה שהרמב"ן בפרשת שופטים (יח טז) ומבאר כי כאשר אמרו כלל ישראל למשה "ואת תדבר אלינו" קיבלו עליהם את נבואת משה ונבואת נביאי ישראל לדורות, וצריך להבין כיצד נרמזה בקשה זו בפסוק, ונראה להמתיק על פי מה שפירשו במאמר חז"ל שחשדו ישראל למשה ב"אשת איש" (סנהדרין ק"י.) שכוונתם לדברי הרמב"ם (הלכות יסדי התורה פ"ב ה"ז) כי אישים הם המלאכים המדברים עם הנביאים, וכך חשדו ישראל כי משה רבינו מקבל את נבואתו מ"אישים" כנקבה המקבלת אך באמת העיד הקב"ה שמשה רבינו מקבל את הנבואה ממנו שנאמר "פה אל פה אדבר בו" ושכינה מדברת מתוך גרונו, ולאור זה מובן כי בתחילה אמרו כלל ישראל למשה קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלקינו, וזו נבואת משה עצמו שקיבלה ישירות מפי הקב"ה, ואחר כך הוסיפו וביקשו "ואת תדבר אלינו" בלשון נקבה, ברומזם כי מקבלים הם עליהם את נבואת נביאי הדורות המקבלים מהאישים כ"אשת איש".

וְאִתָּהּ פֶּה עֹמֵד עֹמֵד וְאִתְּךָ אֲלֵיךָ אֶת כָּל הַמְצֹוה וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּלְמְדִם וְעֲשׂוּ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ (פרק ה' פסוק כ"ח)

מדוע צריך היה משה רבינו לעמוד בעת שמיעת החוקים והמשפטים?

וביאר הגאון ר' מאיר הלוי זצוק"ל (לפני אביו מרן הגרי"ז) על פי דברי הילקוט בדברי הימים (רמז תתרפא), מגילת בית המקדש מסרה הקב"ה בעמידה, הה"ד ואתה פה עמוד עמדי, הרי שיחד עם החוקים והמשפטים שנצטווה משה נמסרה לו גם מגילת בית המקדש, אשר דינה להימסר בעמידה, לכן נאמר ואתה פה עמוד עמדי, ובזה מובן היטב מה שנאמר בקינות לתשעה באב